

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ
„СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“

ФАКУЛТЕТ ПО ЖУРНАЛИСТИКА И МАСОВА КОМУНИКАЦИЯ
КАТЕДРА „ТЕОРИЯ И ИСТОРИЯ НА ЖУРНАЛИСТИКАТА“

Автореферат

на дисертационен труд за присъждане
на образователна и научна степен „доктор“

**ОТНОШЕНИЯТА МЕЖДУ МЕДИТЕ И ВЛАСТТА В БЪЛГАРИЯ В
ПЕРИОДА МЕЖДУ ДВЕТЕ СВЕТОВНИ ВОЙНИ**

Автор: Стоян Емилов Генов

Научен ръководител: проф. д-р Здравка Константинова

София, 2024

ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

- Дисертационният труд е с обем 356 страници, от които основният текст е 342.
- Изложението е структурирано в увод, три глави и заключение.
- Библиографията включва общо 223 източника, от които 209 на кирилица и 14 на латиница.
- Ключови думи: *медии, периодичен печат, власт, институции, политика, законодателство, влияние, насилие, пропаганда, критика, гражданска позиция, принос*

СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИЯТА

УВОД ..... Error! Bookmark not defined.

ГЛАВА I. Комуникационни теории и теории за обществата, засягащи отношенията между медиите и властта ..... Error! Bookmark not defined.

1. Темите за отношенията между медиите и властта, българската история и журналистика от периода между двете световни войни в литературата..... 11
2. Власт, политика, държава. Функции на държавната власт **Error! Bookmark not defined.**
3. Форми на държавно управление и медийни системи **Error! Bookmark not defined.**
4. Функции, роля и особености на медиите, свързани с отношенията им с властта ..... **Error! Bookmark not defined.**
5. Формиране на общественото мнение като пресечна точка на медиите и властта ..... **Error! Bookmark not defined.**
6. Свобода на словото и инструменти на властта за ограничаването ѝ. Видове цензура ..... **Error! Bookmark not defined.**
7. Икономическият фактор ..... **Error! Bookmark not defined.**
8. Ролята на личността ..... **Error! Bookmark not defined.**
9. Медийни рефлексии ..... **Error! Bookmark not defined.**
10. Основни маркери за отношенията между медиите и властта **Error! Bookmark not defined.**

ГЛАВА II. Характеристики на историческия период и медийния пейзаж в България в периода между двете световни войни ..... Error! Bookmark not defined.

1. Особенности на историческия период ..... **Error! Bookmark not defined.**
- 1.1. Подход при прегледа на особеностите на историческия период ..... **Error! Bookmark not defined.**

- 1.2. Функции на властовите институции. Дебатът за правомощията и съотношението на властите ..... **Error! Bookmark not defined.**
- 1.3. Конституционни постулати и реалност – разминаване между написаното и практиката..... **Error! Bookmark not defined.**
- 1.4. България след Балканската, Междусъюзническата и Първата световна войни – предпоставки за социално напрежение..... **Error! Bookmark not defined.**
- 1.5. Особенности на политическата система, основни белези на политическия пейзаж в междувоенния период..... **Error! Bookmark not defined.**
- 1.6. Развитие и основни характеристики на водещите политически партии между двете световни войни..... **Error! Bookmark not defined.**
- 1.7. Авторитаризъм, тоталитаризъм или фашизъм? .... **Error! Bookmark not defined.**
- 1.8. Авторитарни проявления в управлението на България и периоди на „разведряване“ ..... **Error! Bookmark not defined.**
- 1.9. Политическо насилие, репресивни действия на властта и последици..... **Error! Bookmark not defined.**
- 1.10. Ключови исторически събития, тенденции и теми за контент анализ ..... **Error! Bookmark not defined.**
2. Медийната система ..... **Error! Bookmark not defined.**
  - 2.1. Основни характеристики на българските медии в годините между двете световни войни ..... **Error! Bookmark not defined.**
    - 2.1.1. Печатът..... **Error! Bookmark not defined.**
    - 2.1.2. Радиото..... **Error! Bookmark not defined.**
    - 2.1.3. Българската телеграфна агенция ..... **Error! Bookmark not defined.**
  - 2.2. Панорама на печата..... **Error! Bookmark not defined.**
    - 2.2.1. Информационни всекидневници ..... **Error! Bookmark not defined.**
    - 2.2.2. Партийни издания ..... **Error! Bookmark not defined.**
    - 2.2.3. Специализиран печат..... **Error! Bookmark not defined.**
  - 2.3. Медии и капитал. Собствеността като ключов фактор за (не)зависимост.. **Error! Bookmark not defined.**
  - 2.4. Ролята на печата за изграждане на политически партии и лидери ..... **Error! Bookmark not defined.**
  - 2.5. Правна рамка и институции за контрол..... **Error! Bookmark not defined.**
    - 2.5.1. Военната цензура и Законът за печата на БЗНС от 1921 г. **Error! Bookmark not defined.**
    - 2.5.2. Законът за защита на държавата (ЗЗД) от 1924 г. и последиците за журналистиката ..... **Error! Bookmark not defined.**
    - 2.5.3. „Бюро преса и печат“ към Дирекция на полицията **Error! Bookmark not defined.**
    - 2.5.4. Наредба-закон за разтуряне на партийно-политическите организации от юни 1934 г., Наредба-закон за печата от 12 юни 1934 г. и Дирекция за обществената обнова..... **Error! Bookmark not defined.**
    - 2.5.5. Наредба-закон за временния надзор на печата от април 1938 г. и нереализираният проектозакон от 1938 г. .... **Error! Bookmark not defined.**
  - 2.6. Периодични издания на фокус в емпиричното изследване **Error! Bookmark not defined.**

ГЛАВА III. Между истината, пристрастията и реваншизма – реакции на пресата по ключови исторически събития от междувоенния период в България.. **Error! Bookmark not defined.**

1. Пресата и властта на всяка цена ..... **Error! Bookmark not defined.**
- 1.1. Печатът в услуга на държавния преврат от 9 юни 1923 г. **Error! Bookmark not defined.**
  - 1.1.1. Класификация на медийното съдържание по темата **Error! Bookmark not defined.**
  - 1.1.2. Задаване на тона ..... **Error! Bookmark not defined.**
  - 1.1.3. Целта оправдава средствата. Противоконституционен акт за историците, но не и за медиите ..... **Error! Bookmark not defined.**
  - 1.1.4. Общонародно дело и всенародна подкрепа? ..... **Error! Bookmark not defined.**
  - 1.1.5. Възхвала на деветоюнски и дискредитиране на земеделците **Error! Bookmark not defined.**
  - 1.1.6. С поглед в бъдещето ..... **Error! Bookmark not defined.**
- 1.2. Държавният преврат от 19 май 1934 г. и ролята на пресата **Error! Bookmark not defined.**
  - 1.2.1. Ролята на печата при утвърждаването на новия режим **Error! Bookmark not defined.**
  - 1.2.2. Погазване на конституцията? Печатът не мисли така **Error! Bookmark not defined.**
  - 1.2.3. Вестниците след 19 май 1934 г. - „от ден на ден все по-интересни“ или унифицирани в услуга на властта? ..... **Error! Bookmark not defined.**
2. Печатът и законодателната рамка за журналистите **Error! Bookmark not defined.**
  - 2.1. Военната цензура и Законът за печата на БЗНС от 1921 г. **Error! Bookmark not defined.**
    - 2.1.1. Периодични издания срещу задържането на военната цензура **Error! Bookmark not defined.**
    - 2.1.2. Законът за печата от 1921 г. и традиционни за българската журналистика проявления ..... **Error! Bookmark not defined.**
    - 2.1.3. Реакции в проправителствения и в опозиционния печат **Error! Bookmark not defined.**
    - 2.1.4. Пресата преди и след прилагането на Закона за печата. Успех за властта или успиване на управляващите? ..... **Error! Bookmark not defined.**
  - 2.2. Военното положение ..... **Error! Bookmark not defined.**
  - 2.3. Законът за защита на държавата от 1924 г. .... **Error! Bookmark not defined.**
  - 2.4. Авторитарни проявления в медийното законодателство след 19 май 1934 г. .... **Error! Bookmark not defined.**
    - 2.4.1. Наредбите за разтуряне на партиите и забрана на печатните им органи от 1934 г. .... **Error! Bookmark not defined.**
    - 2.4.2. Ролята на печата според Дирекция на обществената обнова **Error! Bookmark not defined.**
    - 2.4.3. Консолидация на журналистите срещу проектозакона за печата от 1938 г. .... **Error! Bookmark not defined.**
3. Темата за насилието по страниците на печата ..... **Error! Bookmark not defined.**
  - 3.1. Защитата на Деветоюнския преврат от 1923 г. в пресата **Error! Bookmark not defined.**
    - 3.1.1. Убийството на Стамболийски ..... **Error! Bookmark not defined.**
    - 3.1.2. Съпротивата срещу деветоюнския преврат ..... **Error! Bookmark not defined.**

- 3.2. Ролята на пресата по време на септемврийските събития от 1923 г.....**Error! Bookmark not defined.**
- 3.2.1. Политически послания по страниците на печата.. **Error! Bookmark not defined.**
- 3.2.1.1. Критика към комунистите ..... **Error! Bookmark not defined.**
- 3.2.1.2. Подкрепа за властта ..... **Error! Bookmark not defined.**
- 3.2.2. Реакции в пресата след разправата на властта с политическите противници ..... **Error! Bookmark not defined.**
- 3.2.3. Подклажда ли пресата ни насилието?..... **Error! Bookmark not defined.**
- 3.2.4. Гласовете на разума ..... **Error! Bookmark not defined.**
- 3.3. Атентатът в църквата „Св. Неделя“ ..... **Error! Bookmark not defined.**
- 3.3.1. Червената лампа – атентатът срещу цар Борис III **Error! Bookmark not defined.**
- 3.3.2. „Адското злодеяние“ ..... **Error! Bookmark not defined.**
- 3.3.3. „Да се разчистят веднъж завинаги сметките“ или „да спасим малкото здраво останало“? Печатът между двете крайности..... **Error! Bookmark not defined.**
- 3.3.4. Моралният компас работи – оттегляне на подкрепата към кабинета на Александър Цанков..... **Error! Bookmark not defined.**

ЗАКЛЮЧЕНИЕ ..... Error! Bookmark not defined.

БИБЛИОГРАФИЯ ..... Error! Bookmark not defined.

ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ ПРОБЛЕМ

Проблемът за отношенията между медиите и властта **засяга редица значими въпроси** за широк кръг от обществени науки, сред които медиазнанието, историята, политологията, социологията, правото и др. Това се дължи до голяма степен на факта, че от характеристиките и интензитета на отношенията между медиите и властовите институции може да се съди за демократичността, степента на развитие на обществото и политическата култура в даден исторически период.

Ако погледнем темата само в по-тесните рамки на медиазнанието, тя отново е **сред най-значимите проблеми за дисциплината**, защото засяга основополагащи въпроси: за свободата на словото и цензурата; за ролята на медиите в демократични и авторитарни общества; за функциите на журналистиката и нейния граждански принос в различни исторически периоди; за медийните рефлексии от властовия елит; за ролята на държавата като ограничаващ или стимулиращ фактор; за формирането на общественото мнение чрез задаване на дневния информационен ред и др.

Наред с това, **историческият период** между двете световни войни се отличава с изключителна динамика на събитията, с развитието на идеологии, които променят из основи политическата, икономическата и социалната среда в европейските общества. Тези процеси намират своите отражения и проявления в междувоенния период и в България, където политическите страсти се радикализират до крайност.

Съвкупността от всички тези теоретични и събитийни фактори прави темата за отношенията между медиите и властта в България в периода между двете световни войни изключително привлекателна за всеки изследовател, който иска да допринесе за осмислянето на този толкова динамичен период от нашата история и да разкрие различни модели на медийно поведение, които да служат като устойчив професионален и морален компас.

АКТУАЛНОСТ НА ТЕМАТА

Отношенията между медиите и властта е актуална тема с широкия спектър от проблеми, които засяга и които неизменно съществуват или периодично се повтарят в различни епохи, държави и медийни системи, включително в нашето съвремие.

Особено остри в последните години са темите за медиатизирането на политическия живот, за устояването на натиска или поставянето в зависимост на медиите от корпоративни и партийни организации, което оказва влияние на редакционна им политика, за автоцензурата, за дезинформацията, фалшивите новини, пропагандата и манипулирането на общественото мнение. Все по-често срещаната концепция за *captured media* (от англ. ез. „пленена медия“) изразява точно тази тенденция за ограничаване на обществените функции на медиите под натиска на властта и бизнеса.

Свободата на медиите пък се измерва ежегодно от международната организация Репортери без граници, а резултатите от класацията традиционно провокират както глобален, така и множество регионални обществени дебати. Темата за свободата на медиите и рефлексите от политическата и икономическата власт е предмет на редица значими съвременни международни конференции и форуми¹.

---

¹ Сред тях са Media Freedom Conference 2023 на Media Freedom Coalition; World Press Freedom Day Global Conference на UNESCO; Global Conference for Media Freedom на Обединените нации; EU-Western Balkans Media Conference 2022 на Европейската комисия и др.

Засягайки тези актуални проблеми и аспекти, изложението на настоящата дисертация прави опит да надхвърли тесните рамки на конкретния исторически период.

ПРЕДМЕТ И ОБЕКТ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Предмет на изследването са различни аспекти от отношенията между медиите и властта в България в периода между Първата и Втората световна война.

Обект на изследване са редица периодични издания, излизали в България в периода между двете световни войни, сред които информационни всекидневници, политически органи, специализирани вестници и списания (женски, културни, литературни, икономически, хумористични), Държавен вестник; изворов материал (стенографски дневници на Народно събрание). Съдържанието на една значителна част от тях в конкретния исторически период досега не е било обект на научно изследване.

Сред тези издания са *А. Б. В.* (София, 1924–1925); *Ведрина* (София, 1926–1927); *Вестник на вестниците* (София, 1916–1946); *Вик за свободни хора* (София, 1923–1924); *Демократически преглед* (София, 1902–1928); *Дневник* (София, 1902–1944); *Ден* (София, 1903–1923); *Днес* (София, 1925); *Държавен вестник* (София, 1879–); *Ек вечерен* (София, 1924–1925); *Женски глас* (София, 1889–1944); *Земеделско знаме* (София, 1902–1923; 1925–1934; 1944–); *Зора* (София, 1919–1944); *Заря* (София, 1914–1919, 1929–1944); *Звено* (София, 1928–1934); *Илюстрирана седмица* (София, 1923–1936); *Мир* (София, 1894–1944); *Мироглед* (София, 1922–1923); *Народ* (София, 1911–1934); *Новини* (София, 1926–1928); *Независимост* (София, 1921–1934); *Отечество* (София, 1921–1944); *Пламък* (София, 1924–1925); *Пряпорец* (София, 1989–1932); *Работнически вестник* (София, 1897–1939); *Радикал* (София, 1910–1934); *Развигор* (София, 1921–1937); *Слово* (София, 1922–1944); *Утро* (София, 1911–1944); *Червен смех* (София, 1919–1923); *Щурец* (София, 1932–1944).

Не е обект на изследване съдържанието в други медии от периода – радиото, Българската телеграфна агенция (БТА) и отпечатваните книги през разглеждания период. Фокусът попада върху периодичния печат, тъй като това е най-влиятелното медийно средство в междувоенния период в България. Наред с това, пресата, за разлика от БТА и радиото, представлява не само достъпен източник на информация, но и трибуна

за излагане на различни политически възгледи и платформа за дебат и сблъсък на идеи за развитието на обществото.

ЦЕЛИ И ЗАДАЧИ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО. ПОТЕНЦИАЛНИ БАРИЕРИ ЗА ПОСТИГАНЕТО ИМ

Целта на настоящия текст е да открие някои от най-същностните проявления на многопластовите взаимоотношения между медиите и властта в България в конкретния исторически период, да ги обобщи и да изведе определени резултати. Направен е и опит за формулиране на методология, която да послужи като изходна точка за всяко следващо изследване по темата. Повдигнати са въпроси за дебат и разсъждения, които надхвърлят рамките на историческия период. Сред целите на дисертационния труд е не просто изграждането на задълбочена и обективна картина на българския медиен пейзаж в годините между двете световни войни, а поставянето ѝ в контекста на общовалидни модели и очертаването на примери за подражание или избягване.

За да се постигне желаният резултат, са поставени няколко **задачи**. На първо място стои синтезът на водещи комуникационни теории и теоретични рамки от полето на обществените науки, който да завърши с извеждането на няколко основни и универсални маркера за отношенията между медиите и властта. Те биха послужили за ориентир при емпиричното изследване.

Друга задача е обзорът на историческото време и обосновката на избора за най-ключовите събития от периода, около които ще се разгърне емпиричното изследване. Периодът от края на Първата световна война до включването на България във Втората световна война не е избран случайно, а именно поради динамиката на събитията в страната и проявленията на световните политически тенденции, идеологии и форми на управление, които рефлектират и върху ролята на медиите. Избраният период е твърде обемен, но точно това позволява основните маркери за отношенията между медиите и властта да бъдат проверени и анализирани в различни по естеството си исторически моменти, част от един по-общ процес на радикализация на европейските общества, който не подминава и България.

Изключително важна бе задачата за формулиране на методология и критерии за систематизиране, оценка и анализ на съдържанието на печатните издания по начин,

който в максимална степен да подкрепи целта на изследването и проверката на хипотезите.

Не симпатизирам на генералните оценки и поставянето под общ знаменател, затова се опитах да разгранича и да покажа както добрите примери на българската журналистика от периода, така и тези, които свидетелстват за отстъпване от гражданските ѝ функции, обществените нужди и морала. Наред с това, настоящото изследване се дистанцира от опитите за натоварване на медиите със свръхотговорности и поставянето им в ролята на първоизточник за политическите и социални конфликти в страната, без това да се отрази на обективната оценка за ролята, заеманите позиции и приноса към случващото се.

Трудна бе задачата за определяне на **ограниченията** на изследването. Важен беше изборът – от една страна, на конкретните ключови исторически събития, а от друга, на списъка с периодични издания, през чиито редакционни политики, съдържание и рефлексии спрямо хода на събитията да бъде изградена голяма част от анализа на изследването. Поставено е времево ограничение за сондаж по страниците на пресата от един месец около откритите исторически моменти – прегледът на съдържанието на периодичните издания доказва, че това най-често е периодът, в който интензитетът на новини, коментари и оценки за събитията е най-интензивен.

Потенциална бариера за възможно най-задълбочен анализ на съдържанието на пресата от периода представлява незавършената реставрация и дигитализация на редица издания, в това число емблематични за времето заглавия.

МЕТОДОЛОГИЯ

За постигане целта на дисертационния труд е извършен задълбочен литературен обзор, включително документален. За емпиричното изследване допринася още синтезът на политологични и комуникационни теории и поставянето им в контекста на историческия период. Най-широко използваният метод за достигане до изводите на дисертацията е контент анализ на съдържанието в периодичните издания. Използвани са още сравнителен анализ и обобщение, чрез които се открояват противоположни модели на журналистическо поведение.

Емпиричното изследване се разгръща на база преглед, синтез и анализ на съдържание в българската преса по конкретни исторически събития от междувоенния период в България. Те са избрани по комплексен тематичен набор и включват ключови държавнически и институционални промени, моменти на най-остро политическо противопоставяне с всички средства, а също и най-значимите законодателни промени, които оказват влияние върху работата на журналистите. Проверени са подходът на отразяване и позициите на редакциите в рамките на приблизително един месец около ключовите събития. Изданията, през чието съдържание са направени изводите в дисертацията, включват най-тиражираните за периода национални всекидневници и тези с най-авторитетни журналисти в редакционния си състав, съответно издания с най-голямо влияние върху общественото мнение, а също и органите на най-големите политически партии, през които се случва дебатът за развитие на държавата в различните сектори на икономическия, социалния и обществения живот. Списъкът с изследвани издания варира спрямо конкретните исторически събития, поради няколко причини – периодът на издаване на периодичните издания (някои имат по-кратък живот, докато други излизат и запазват влиянието си през целия междувоенен период), наличието на по-изявена позиция по проблемите (някои издания, особено специализираните, не участват в политическия дебат през целия изследван период), наличност в архивите на библиотеките.

От една страна, търся незабелязани до този момент от историографията емблематични изяви и изразени позиции в текстовете, които да подкрепят анализа. От друга, материалите са систематизирани по ключови показатели, които позволяват извеждането на по-общата картина на българската журналистика в периода между двете световни войни и спомагат за по-обобщаващия анализ на проблема, както и за поглед от по-различни ракурси.

Където позволява, данните са графично представени и са подкрепени с изводи. Някои от изводите се облягат на анализ на темите, включени в печата по време на ключови за периода събития, какво място им е отредено по страниците, какъв обем се отделя на всяка от тях, какви са акцентите в съдържанието, какъв език и стил се използва.

Важни показатели също така са присъствието на различни гледни точки по важните теми, повдигането на дебат или поднасянето на готови решения на аудиторията, какъв е тонът, с който това се прави, оценяват ли се и как поднесените теми и проблеми.

ИЗХОДНА ХИПОТЕЗА И ВЪПРОСИ ЗА ПРОВЕРКА

Изходната ми хипотеза е, че дори в най-трудните обществени условия и въпреки ограничаващите мерки на властта, журналистиката може да има своите добри примери. Изследването ще се опита да открие българските периодични издания и конкретни журналисти, които могат да служат за ценностен, граждански и обществен ориентир, независимо от обстоятелствата. Няма да бъдат подминати и техните антиподи.

Сред въпросите, които подлежат на проверка, е доколко българската журналистика може да бъде обвинявана за разпалването на политическите страсти до крайност и да ѝ бъде приписвана вина за радикализирането на българското общество в междувоенните години. Това до известна степен може да бъде проверено чрез анализа на съдържанието в пресата – през използвания тон и език, присъствието на определени призови за насилие и разправа с опонентите, отношението към нарушаването на законите и т.н.

Проявяват ли редакциите на вестниците еднакви критерии за критичност към всички представители на властта или само към определени политически партии и фигури? Как реагират на ключовите събития и как ги поднасят на читателите си? Проявяват ли постоянство в отстояването на истината? Спазват ли еднаква дистанция от всички представители на властта в разглеждания период? Изходната хипотеза е проверена през всички тези и други съпътстващи въпроси.

СОЛИДНА ОСНОВА ЗА ИЗГРАЖДАНЕ НА ЕМПИРИЧНОТО ИЗСЛЕДВАНЕ – ПРЕГЛЕД НА ЛИТЕРАТУРАТА

Темата за отношенията между властта и медиите е един от важните въпроси на медиазнанието, а различни аспекти на проблема интересуват също изследователи от други обществени науки – историци, политолози, философи, юристи, социолози. Поради това, по темата има достъпен богат теоретичен ресурс с поглед от различни ракурси.

Изложението стъпва върху някои фундаментални и актуални достижения на различни сектори на хуманитарните науки по темата, които послужиха за извеждането на ключови маркери за взаимовръзката медии – власт, и спомогнаха за избора на конкретни исторически събития и заглавия от периодичния печат за емпиричното изследване.

За целта са разгледани опитите за типологизиране на медийните системи – четирите теории за печата на Петерсън, Сийбърт и Шрам²; трите модела на медиите и политиката на Халин и Манчини³; теорията за масовите комуникации на Денис Маккуейл⁴. Изводите в техните изследвания са базирани до голяма степен на връзките на медиите с държавните структури и резултатът от това взаимодействие. Предмет на анализ са и редица основополагащи теоретични комуникационни изследвания – на Роланд Буркард⁵; Бил Ковач и Том Роузънстейл⁶; Михаел Кунчик и Астрид Ципфел⁷; Джон Кийн с „есето“ (както самият той определя жанра) за медиите и демокрацията⁸ и Серж Алими с неговата гледна точка за „новите кучета пазачи“⁹. Те са изключително полезна изходна точка по темата, тъй като в по-голяма или по-малка степен поставят акцент върху функциите на медиите в обществото – на куче пазач; на gatekeeper¹⁰; на посредник между елитите и обществото; информатор и тълкувател; пазител на демократичността в обществото. Тези функции са разгледани и в контекста на целите и действията на представителите на властта. Уолтър Липман¹¹ и Едуард Бернайс¹² дават принос по темата за формирането на общественото мнение и неговото функциониране като пресечна точка на функциите на медиите с интересите на властта.

---

² SIEBERT, F. S., T. Peterson, W. Schramm. *Four Theories of the Press. The Authoritarian, Libertarian, Social Responsibility, and Soviet Communist Concepts of What the Press Should Be and Do.* University of Illinois Press, Urbana, 1956.

³ HALLIN, Daniel, P. Mancini. *Comparing Media Systems: Three Models of Media and Politics.* Cambridge University Press, 2004.

⁴ McQUAIL, Denis. *Mass communication theory.* London: SAGE Publications, 1987.

⁵ БУРКАРТ, Роланд. *Наука за комуникацията.* Велико Търново: Пик, 2000.

⁶ КОВАЧ, Бил, Том Роузънстейл. *Елементите на журналистиката.* София: Слънце, 2007.

⁷ КУНЧИК, Михаел, Астрид Ципфел. *Въведение в науката за публицистика и комуникации.* София: Фондация Фридрих Еберт, 1998.

⁸ КИЙН, Джон. *Медиите и демокрацията.* София: ЛИК, 1999.

⁹ АЛИМИ, Серж. *Новите кучета пазачи.* София: Монд Дипломатик, 2008.

¹⁰ От англ. ез. gatekeeper – пазач на входа. Терминът е свързан с функцията на упражняване на селективен контрол върху съдържанието на медиите, а оттам и определянето на дневния ред от проблеми, които получават гласност и се превръщат в поле за дискусия. Това е важна роля, защото тя позволява както да се филтрира информацията, която попада в медията, но също и показва принципите, според които се произвеждат журналистическите продукти от съответната медия.

¹¹ ЛИПМАН, Уолтър. *Общественото мнение.* София: ЛИК, 2001.

¹² БЕРНАЙС, Едуард. *Формиране на общественото мнение.* София: Изток-Запад, 2020.

Какво представлява и как функционира властта, какви са механизмите и лостовете, с които контролира обществения и социалния ред, какви модели на управление съществуват, какви са техните характеристики и как те рефлексират върху обществената сфера можем да разберем от ключови трудове по темата като „Анатомия на властта“ на Джон Гълбрайт¹³, „Трусове във властта“ на Алвин Тофлър¹⁴, „Власт: Радикален възглед“ на Стивън Люкс¹⁵, „Полета на властта“ на Пиер Бурдийо¹⁶ и др. Основополагащи по темата за властта, политиката и държавата са възгледите на Аристотел¹⁷, Вебер¹⁸, Лок¹⁹, Макиавели²⁰, Монтезкьо²¹, Русо²², Хобс²³, които намериха място в частта с изясняване на понятията и извеждането на същността, целите и функциите на властта и държавната организация.

Изключително полезни за настоящия труд са изследванията по история на журналистиката, които описват развитието на медиите и засягат отношенията им с властите в различен исторически и географски контекст²⁴. Те позволяват да се търсят нагледни примери от историята на журналистиката в подкрепа на теоретичната рамка. Разгледани са изследвания за развитието на медиите в САЩ, Великобритания, Франция, Русия, държавите от Централна и Южна Америка. Във всички тях се засягат въпросите за политическото влияние върху пресата, икономическия аспект в развитието на медиите, спазването или отстъплението от функциите и принципите на журналистиката.

---

¹³ ГЪЛБРАЙТ, Джон. Анатомия на властта. София: Христо Ботев, 1993.

¹⁴ ТОФЛЪР, Алвин. Трусове във властта. София: Народна култура, 1996.

¹⁵ ЛЮКС, Стивън. Власт: Радикален възглед. София: Наука и изкуство, 1974.

¹⁶ БУРДИЙО, Пиер. Полета на властта. Т.2. София: Изток-Запад, 2018.

¹⁷ АРИСТОТЕЛ. Политика. София, 2005.

¹⁸ ВЕБЕР, Макс. Социология на Господството и Социология на Религията. София, 1992.

¹⁹ ЛОК, Джон. Два трактата за управлението. София: Гал-Ико, 1996.

²⁰ Вж. МАКИАВЕЛИ, Николо. За властта и човека. София: Фама+, 2023; МАКИАВЕЛИ, Николо. Владетелят. София: Изток-Запад, 2014.

²¹ МАЛИНОВ, Светослав. За духа на законите на Шарл-Луи дьо Монтезкьо. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2023.

²² РУСО, Жан-Жак. За общественя договор. София: Лист, 2018.

²³ ХОБС, Томас. Левиатан. За човека. За държавата. София: Лист, 2017.

²⁴ ЕСИН, Борис. Из истории на русской журналистики конца XIX – начала XX века. Москва, 1973; ЗАПАДОВ, А. В. Русская журналистика первой половины XVIII века. Москва, 1960; СБРУЕВ, Виктор. Журналистика Латинской Америки от первой газет до начала концентрации и монополизации СМИ. Москва: Российский университет Дружбы народов, 2008; BERGER, Arthur. Media USA: process and effect. San Francisco: Longman Publishing Group, 1991; EMERY, Michael, Edwin EMERY. The press and America: an interpretative history of the mass media. New Jersey: Prentice-hall Inc, 1992; GOMERY, Douglas. Media in America. Woodrow Wilson Center Press, 1998; KUHN, Raymond. The media in France. London: Routledge, 1995; ROCKWELL, Rick, Noreene JANUS. History of communication: Media power in Central America. University of Illinois Press, 2003; HERD, Harold. The March of Journalism: The Story of the British Press from 1622 to the Present Day (1952). George Allen & Unwin Ltd: 1952; KOSS, Stephen. The Rise and Fall of the Political Press in Britain: the Nineteenth Century; The Rise and Fall of the Political Press in Britain: The Twentieth Century. 1984; CONBOY, Martin. Journalism in Britain: A Historical Introduction. SAGE Publications Ltd, 2011.

Литературата на български език също предлага много полезни за темата изследвания, сборници и публикации както в полето на теорията на медиите, така и за историята на журналистиката в България и по света.

За функциите на медиите и различни проявления на отношенията им с властта пишат Тодор Абазов във „Въведение в публицистиката“²⁵, Елиезер Алфандари в „Медиите и властта“²⁶, Луливера Кръстева в „Социални конфликти и журналистика“²⁷, Владимир Михайлов в „Медиязнание“²⁸, Мария Попова в „Журналистическата теория“²⁹, Владимир Симеонов в „Пресжурналистика“³⁰ и др. „Теории за масовата комуникация“ на Тодор Петев³¹ предоставя широк обхват от комуникационни теории и концепции, сред които място намира и темата за взаимодействието на медиите с политиката.

Развитието, функциите и ролята на българската журналистика от появата ѝ до Втората световна война може да се проследи в дълбочина благодарение на „История на българската журналистика (1844 – 1885)“ на Георги Боршуков³², „Държавност преди държавата“³³ и „Българската журналистика (1842 – 1944). Актуални ракурси“³⁴ на Здравка Константинова, „Вестници и вестникари“ на Филип Панайотов³⁵, „Въведение в медиязнанието“ на Светла Цанкова³⁶. При Владимир Топенчаров³⁷ се забелязва определена идеологическа позиция в подхода и повествованието, поради което ще огранича позоваването си на изводите в неговите очерци по историята на българската журналистика. На конкретния период, върху който се фокусира настоящата работа, е

---

²⁵ АБАЗОВ, Тодор. Въведение в публицистиката. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2004.

²⁶ АЛФАНДАРИ, Елиезер. Медиите и властта: Журналистиката между свободата на словото и социалната отговорност. София: Тилиа, АИ „Проф. Марин Дринов“, 2000.

²⁷ КРЪСТЕВА, Луливера. Социални конфликти и журналистика (Същност, генезис и динамика). София: УИ „Св. Климент Охридски“, 1996.

²⁸ МИХАЙЛОВ, Владимир. Медиязнание. София: Изток-Запад, 2009.

²⁹ ПОПОВА, Мария. Журналистическата теория. Велико Търново: Фабер, 2012.

³⁰ СИМЕОНОВ, Владимир. Пресжурналистика. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2010.

³¹ ПЕТЕВ, Тодор. Теории за масовата комуникация. София: УИ „Св. Климент Охридски“ – ФЖМК, 2004.

³² БОРШУКОВ, Георги. История на българската журналистика 1844-1877, 1878-1885. София: Наука и изкуство, 1976.

³³ КОНСТАНТИНОВА, Здравка. Държавност преди държавата. Свърхфункции на българската възрожденска журналистика. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2002.

³⁴ КОНСТАНТИНОВА, Здравка. Българската журналистика (1842-1944). Актуални ракурси. София: Авангард прима, 2018.

³⁵ ПАНАЙОТОВ, Филип. Вестници и вестникати. София: Захарий Стоянов, 2008.

³⁶ ЦАНКОВА, Светла. Въведение в медиязнанието. София: УИ „Стопанство“, 2007.

³⁷ ТОПЕНЧАРОВ, Владимир. Българската журналистика. Т 1-3. София: Наука и изкуство, 1983-1986.

посветена „Българската журналистика между двете световни войни (1919-1939)“ на Ясен Бориславов³⁸.

Задълбочено е разгледана и по-тясната проблематика на част от специализирания печат. В монографията „Пол, периодичен печат и модернизация в България“ Валентина Миткова³⁹ и студията на Здравка Константинова „Очертания на женската преса в България (1871-1944)“⁴⁰ се разглеждат женските издания от края на XIX в. до 40-те години на XX в. като фактор за модернизацията на българското общество. Силата на смеха за осмисляне на острите политически, социални и обществени въпроси е в центъра на изследователския интерес в „Българският сатирично-хумористичен печат между двете световни войни“⁴¹, в който Ясен Бориславов разглежда повече от шейсет печатни издания.

Благодарение на Иван Богданов разполагаме с описание на българската литературна периодика⁴², а на Милен Куманов – на политическите партии и техните печатни органи⁴³. Двете имат ценен справочен характер.

Темата за свободата на печата, цензурата и медийното законодателство в България засягат на практика всички изследователи на историята на българската журналистика, като към вече споменатите имена трябва да добавим трудовете на Василка Танкова⁴⁴, Рашо Рангелов⁴⁵, Тания Натан⁴⁶, както и на медийния теоретик Мария Попова⁴⁷. Публикациите на Тодор Панайотов представят интересен поглед както върху законодателството, засягащо българската преса, така и някои икономически аспекти,

---

³⁸ БОРИСЛАВОВ, Ясен. Българската журналистика между двете световни войни (1919-1939). София: Авангард Прима, 2010.

³⁹ МИТКОВА, Валентина. Пол, периодичен печат и модернизация в България (от края на XIX до 40-те години на XX в.). София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2022.

⁴⁰ КОНСТАНТИНОВА, Здравка. Очертания на женската преса в България (1871-1944) – В: Медии и комуникация. Юбилеен сборник 40 години Факултет по журналистика и масова комуникация. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2016, 179-204.

⁴¹ БОРИСЛАВОВ, Ясен. Българският сатирично-хумористичен периодичен печат между двете световни войни. София, 2019.

⁴² БОГДАНОВ, Иван. Българска литературна периодика. София, 2016.

⁴³ КУМАНОВ, Милен. Политически партии, организации и движения в България и техните лидери 1879-1949. София: Просвета, 1991.

⁴⁴ ТАНКОВА, Василка. Българското законодателство по печата 1879 – 1944. В: Между три века. Съдби, илюзии и свидетелства за чудото, наречено журналистика. София, 2004; Свободата на печата в България 1879–1947. Документален сборник. Състав. ТАНКОВА, Василка. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 1992.

⁴⁵ РАНГЕЛОВ, Рашо. Свободата на печата в България (Изследвания върху законодателството) Т 1-2. София: Хъски, 1994.

⁴⁶ НАТАН, Тания. Цензори и журналисти. Преследването на легалния печат на БКП 1926-1934 г., София: Наука и изкуство., 1980.

⁴⁷ ПОПОВА, Мария. Медийният човек. София: Авангард прима, 2019.

свързани с медийните предприятия и финансирането на водещи издания⁴⁸. Наред с това, той задълбочено изследва развитието, политиката и съдържанието на „българския Таймс“ – вестник „Мир“, в периода в годините между двете световни войни⁴⁹. Ивайло Христов пък разглежда развитието и залеза на демократичния политически печат, който определя като едно от постиженията на следосвобожденското българско общество в духовната сфера⁵⁰.

На историята на чуждестранната журналистика са посветени няколко задълбочени изследвания на български език⁵¹. Съдържанието им изобилства преди всичко от примери за отношенията на медиите с властта в Европа и Америка от различни исторически периоди. Това е изключително полезно, тъй като през практиката от историята могат да се засекат тенденции, да се формулират и проверят модели за взаимодействието между медиите и институциите, и да се правят интересни паралели с българската действителност. Публикациите по история на журналистиката – българска и чуждестранна, конкретизират структурата на взаимоотношенията медии – власт с аспекти, които в различни исторически периоди се проявяват, развиват, а някои от тях и системно повтарят.

Интересен поглед върху епохата и особеностите на българския печат от негови съвременници е достъпен благодарение на мемоарно-документалния сборник на Цвета Трифонова, посветен на Данаил Крапчев и вестник „Зора“⁵², записките и спомените на

---

⁴⁸ ПАНАЙОТОВ, Тодор. Български издатели и журналисти. София: ПАН, 2013; ПАНАЙОТОВ, Тодор. Правна рамка и регулация на вестникарската дейност в България (1879–1947). В: Годишник на НБУ, Департамент "Масови комуникации". София: НБУ, 2011; ПАНАЙОТОВ, Тодор. Вестникарската фирма акционерно дружество „Припорец“. – Год. НБУ, ДМК. Том 25, 2020, София: НБУ, 2022, 91-116; ПАНАЙОТОВ, Тодор. Вестникарската фирма акционерно дружество „Радикал“. – Год. НБУ, Департамент Масови комуникации. Том 24, 2019. София: НБУ, 2020, 103-136; ПАНАЙОТОВ, Тодор. Първото сдружение в разпространението на пресата в България. – Год. НБУ, Департамент Масови комуникации. Том 22, 2017; ПАНАЙОТОВ, Тодор. Начало, развитие и край на акционерните дружества „Български печат“ и „Преса“. – Год. НБУ, Департамент Масови комуникации. Том 21, 2016; ПАНАЙОТОВ, Тодор. Вестникарските предприятия на медийния магнат Атанас Дамянов. – Год. НБУ, Департамент Масови комуникации. Том 18, 2013.

⁴⁹ Дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“: ПАНАЙОТОВ, Тодор. Всекидневният вестник "Мир". Промени, личности, водещи теми през периода 1923-1944 г.

⁵⁰ ХРИСТОВ, Ивайло. Залезът на свободния политически печат в България. София: УНСС, 2019.

⁵¹ ТОДОРОВ, Дафин. Чуждестранна журналистика. Печатът в Англия, Германия, Франция и САЩ. София: Наука и изкуство, 1977; ПЕТРОВ, Милко. Америка – социалният тропик. Социум и медии на САЩ от Пулицър до Мърдок. София: Сиела, 2010; ПЕТРОВ, Милко, Мария Попова, Мария Вазински. Медиите в Европа. Велико Търново: Фабер, 2012; ВАНДОВ, Димитър. История на турската журналистика (1831-1971). София: УИ „Св. Климент Охридски“, 1984; ДЕЛЧЕВ, Кольо. Гръцката журналистика (1784-1890). София: УИ „Св. Климент Охридски“, 1985; ВАСИЛЕВА, Мадлен. Медиите във Великобритания и САЩ. София: Полис, 2000; ЕСИН, Борис. История на руската журналистика XVIII – XIX век. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 1989.

⁵² Данаил Крапчев и в. „Зора“. Незабравимото. Състав. Цвета Трифонова. В. Търново, 2006.

Велчо Т. Велчев „Из бурните времена на новата ни история“⁵³ и разбира се чрез „отворените писма“ на Стефан Танев⁵⁴, писани в Централния затвор.

За очертаването на характеристиките на историческия период и избора на събитията, върху чието отразяване в медиите стъпва емпиричната част, са използвани изследванията по история на България – на колектив на БАН⁵⁵, трети том от „История на България“ в съавторство на Елена Стателова и Стойчо Грънчаров⁵⁶, „Българското общество“ на Румен Даскалов⁵⁷, „Розата на Балканите“ на Иван Илчев⁵⁸, както и някои по-задъбочени проучвания за политическия живот – за превратите на Военния съюз на Георги Марков⁵⁹, за появата и развитието на фашизма в България на Николай Поппетров⁶⁰, на Румен Аврамов за българската икономика през XX в.⁶¹, на Веселин Янчев за ролята на армията във вътрешно-политическия живот и за Септемврийското въстание⁶² и др. Тези утвърдени исторически текстове помагат за разсъжденията по въпроса до каква степен печатът се придържа към професионалните и етични журналистически норми в достоверното отразяване на събитията в България между двете световни войни, изкривява ли действителността и на какво може да се дължи това.

ОБХВАТ НА ЕМПИРИЧНОТО ИЗСЛЕДВАНЕ

Емпиричното изследване се базира на преглед на отразяването на ключови исторически събития от периода на страниците на водещи периодични издания – информационни всекидневници, партийни органи и специализиран печат. Обхванати и систематизирани са **2989 публикации** по страниците на **31 периодични издания** за период от **21 години**.

---

⁵³ ВЕЛЧЕВ, Велчо Т. Из бурните времена на новата ни история. Записки и спомени. София, 2014.

⁵⁴ ТАНЕВ, Стефан. Отворени писма – Спомени и изповеди на главния редактор на в. „Утро“, писани в Централния затвор. София, 1994.

⁵⁵ История на България, Т. 1-9. София: БАН, 1979-2012.

⁵⁶ СТАТЕЛОВА, Елена, Стойчо Грънчаров. История на нова България: 1878-1944. Т.3. София: Анубис, 2006.

⁵⁷ ДАСКАЛОВ, Румен. Българското общество, 1878-1939. Т.1-2. София: Гутенберг, 2005.

⁵⁸ ИЛЧЕВ, Иван. Розата на Балканите. Т.2. България през XX век. София: Колибри, 2019.

⁵⁹ МАРКОВ, Георги. Парола „Сабя“. Заговорите и превратите на Военния съюз 1919 – 1936. София: Наука и изкуство, 1992.

⁶⁰ Вж. ПОППЕТРОВ, Николай. Фашизмът в България. Развитие и прояви. София: Кама, 2008; ПОППЕТРОВ, Николай. Социално наляво, национализмът – напред. Програмни и организационни документи на български авторитаристки националистически формации. София, 2009.

⁶¹ АВРАМОВ, Румен. Стопанският XX век на България. София, 2001; Аврамов, Румен. Комуналният капитализъм. Том 1-3. Из българското стопанско минало. София: Фондация „Българска наука и изкуство“, 2007.

⁶² ЯНЧЕВ, Веселин. Армия, обществен ред и вътрешна сигурност. Септември 1923 година: провалът на едно поръчано въстание. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2023.

„Сондажът“ в избраните периодични издания е направен в периоди от приблизително месец около ключовите събития, като стремежът е да се обхване както назряването, случването и развитието им, така и някои последствия от по-важните събития.

СТРУКТУРА НА ДИСЕРТАЦИЯТА

Трудът представя резултатите от емпирично авторско изследване, базирано на преглед, систематизиране и анализ на съдържанието на информационни всекидневници, партийни печатни органи и специализирани периодични издания, излизали в България в периода след края на Първата световна война до началото на Втората.

Първа глава синтезира водещи комуникационни и обществени теории, които имат отношение по темата за отношенията между медиите и властта – разгледани са възгледите в сферата на формирането на общественото мнение, гражданските функции на медиите, свободата на словото, цензурата. Тази част от дисертационния труд завършва с формулиране на ключови фактори, които влияят върху отношенията между медиите и институциите на властта. Сред изведените са:

- *Формата на държавно управление*, според която могат да се очакват определени модели на отношение към медиите и съответно функциониране на медийната система.
- *Законодателната рамка* в сферата на комуникациите, в това число регулация на медиите, икономически ограничения, цензура, въвеждане на институции за контрол и др.
- *Собствеността и финансирането* – самоиздръжката на медиите е предпоставка за по-честна редакционна политика. Държавните дотации, връзките на медийните собственици с корпоративни и политически интереси създават очаквания за абдикация от основни журналистически принципи и функции.
- *Личностите сред управляващия елит и журналистическите среди* могат да предприемат еднолични действия в противовес на установения държавен строй както в положителен, така и в отрицателен аспект. Някои собственици и редактори успяват да запазят автономността на изданията си, други поставят

медиите си в угода на властта. Любопитен момент тук е и съвместяването или последователното сменяне на попрището от журналистиката във властта и обратно.

- *Рефлексите на медиите*, които могат да се установят чрез контент анализ на съдържанието им за определен времеви период и анализ на реакциите им по ключови държавнически решения, засягащи обществото и в частност медиите. Важни показатели тук биха могли да бъдат мястото и обема, които се отреждат на важните теми и събития, наличието или отсъствието на плурализъм на мненията, разнообразието или уеднаквяването на съдържанието в различните медии (признак за пропагандна зависимост от властта), както и езикът, стилът и тонът, с които боравят изданията.

Тези фактори биха могли да служат като отправна точка за изследвания по проблема медии – власт. В конкретния случай, за целите на дисертацията първите четири фактора послужиха предимно за основа при анализа на средата – политическа и медийна, в която се развиват историческите събития и в която работят изследваните периодични издания. Факторите за собствеността на медиите и за личностния авторитет повлияха върху избора на конкретните заглавия, чието съдържание е анализирано, за да може по този начин да се постигне максимално широка палитра от политически и обществени възгледи. Вниманието по време на емпиричното изследване попадна най-вече върху последния от изброените фактори – чрез рефлексите на медиите са проверени изходната хипотеза, търси се отговор на съпътстващите въпроси и са направени основните изводи на дисертацията.

Втора глава е посветена на особеностите на конкретния исторически период, като фокусът попада върху политическата история, обществено-социалните тенденции, както и особеностите на българската журналистика в годините между Първата и Втората световни войни. Главата завършва с обосновка на избора на конкретните периодични издания за преглед и на исторически събития, чието отразяване е в основата на изследването.

В резултат от маркираните исторически събития от междувоенния период и опита за тематичното им систематизиране, се спрях на някои от тях, които послужиха за

отправна точка в контент анализа на печата. Най-общо, те са класифицирани в три групи, на база основните проблеми, характерни за периода:

- *Вземането и установяването на властта по неконституционен път*: превратите от 9 юни 1923 г. и 19 май 1934 г.
- *Насилието*: Потушаването на земеделските бунтове от юни 1923 г. и убийството на министър-председателя Александър Стамболийски, Септемврийското въстание и атентата в „Св. Неделя“.
- *Цензура и законодателство, засягащо медиите*, в това число Закона за печата на БЗНС, Закона за защита на държавата, Дирекция на обществената обнова, Наредбите-закони след 1934 г. и др. – идеите, целите, последствията от законодателството по печата и институциите за контрол ще бъдат разгледани във втората част от втора глава, а в трета глава ще бъдат проследени медийните реакции около непосредствените исторически моменти на приемането на законите и установяването на институциите.

Изборът на събитията се базира на първо място на комплексния тематичен набор, който тези събития притежават. През медийното им отразяване, рефлексии и позиции, можем да направим анализ за отношението на медиите към определени проявления на властта – авторитарни, антиконституционни, насилствени.

Разбира се, това са събития, които са определени и от самата историография за ключови и на тях са посветени редица тематични изследвания или намират важно и широко място в по-обобщените материали по историята на България от периода между двете световни войни. Това се дължи именно на тяхната комплексност, логическа свързаност като следствие от редица фактори и тенденции, които представляват интерес за изследователите и поставят българската история от една страна като част от европейското развитие през периода, а от друга изтъкват и някои уникални проявления.

Важно за целите на настоящото изследване ще бъде да видим какви са оценките на медиите и позициите им по въпросите за нарушаването на конституцията, използването на насилие за разправа с политически съперници, установяването на авторитаризъм и заимстването от идеологиите на фашизма и националсоциализма. Заемат ли гражданска позиция или следват властта и защитават определени партийни възгледи? Заклеймяват или защитават проявленията на авторитаризъм и насилие?

Аргументират ли позициите си или говорят емоционално? Докъде стигат в своя език и призови? И в името на какво? От друга страна, ще проверя как решенията и действията на властта се отразява (пряко или непряко) на печата и съдържанието му.

При селектирането на изданията, чието съдържание и позиции са обект на емпиричното изследване по ключовите събития (определени в края на първа част от глава втора на дисертацията), са взети предвид фактори като влияние (на база достигнат през периода тираж) и авторитет (определян от личностите на редактора и сътрудниците), собственост/капитал и политическа ориентация. Разбира се, изданията са избрани и предвид изследваната проблематиката – отношението на властта към медиите и на медиите към властта. Поради тези критерии, обект на емпиричното изследване е съдържанието на:

- Някои от най-влиятелните масови всекидневници – „Утро“, „Дневник“, „Заря“, „Зора“, „Мир“, „Слово“.
- Подобавашо внимание на изследваните въпроси до 1934 г. е отделено и на партийните органи – този списък с издания ще варира при сондажите около ключовите събития, спрямо водещите политически сили, тяхното прегрупиране и позиции по конкретния проблем. Място в изследването намират органите на водещи партии като в. „Земеделско знаме“ на БЗНС, в. „Народ“ на Българската работническа социалдемократическа партия, в. „Независимост“ на Национал-либералната партия, в. „Пряпорец“ на Демократическата партия, в. „Работнически вестник“ на Българската комунистическа партия, в. „Радикал“ на Радикалната партия и др.
- Сред изданията на фокус попаднат също така и някои от най-емблематичните представители на специализирания печат – литературен, хумористично-сатиричен, женски и др. („Щурец“, „Червен смях“, „Развигор“, „Пламък“ и др.), както често изразяват своите позиции по актуалните обществени-политически въпроси, както и органи на редица обществени организации като в. „Отечество“ (1921–1944) на Съюза на запасните офицери, един от водещите участници в коалицията, реализирала деветоюнския преврат, „Женски глас“, както и „Вестник на вестниците“ (1916–1946) на Дружество на столичните журналисти, също ще бъде важен елемент на изследването. Последното издание би трябвало да бъде

естествен стожер на свободата на словото, дистанцията от управляващите и защитата на журналистическата гилдия от посегателствата на цензурата.

В **трета глава** са представени резултатите от анализа на съдържанието на периодичните издания по време на някои от ключовите исторически събития от периода. Тази част съдържа обобщение, оценка и открива поле за дискусия за ролята на българските периодични издания не само в годините между двете световни войни, но и в настоящето, чрез потърсени паралели със съвременни медийни проблеми, тенденции и модели на поведение.

АВТОРСКИ ПРИНОС И ИЗВОДИ

Годините между двете световни войни безспорно са сред най-интригуващите периоди от новата история със своята динамика на събития и процеси, с различните проявления на крайно противостоящи възгледи, идеологии и политики – от една страна характерни за цяла Европа, но в същото време реализирани в България по специфичен локален начин.

В една напрегната епоха като междувоенния период, интересът към медиите, а с това и тяхната роля на транслятор на посланията и тълкувател на процесите, неизменно нараства. Неслучайно интересът на изследователите към периода е значителен. И все пак, има полета, които позволяват допълнителен фокус и анализ. Едно такова поле е темата за отношенията между българската преса от периода и различните по формат, идеология и действия управления в България. Темата би трябвало да предизвика интереса не само на историци, но и на практикуващи журналисти, ПР специалисти, студенти по хуманитарни науки и всички изкушени от историческите процеси (политически, социални, културни) и мястото на журналистиката в тях.

Настоящият дисертационен труд е опит да се задоволи техния интерес и да се добавят някои нови аспекти и полета за дискусия за историческата роля на журналистиката ни в този изключително интензивен и критичен период от историята на България.

За целта разгледах стотици броеве на водещи със своя авторитет, тираж и съответното влияние сред масовата аудитория издания, както и някои по-тясно

специализирани, отразяващи интересите на определени социални слоеве или обществени групи.

Научният принос на изследването се състои най-вече в тази част, в която е прегледан, систематизиран, обобщен и анализиран голям масив от периодичния издания. Въвеждането му в научно обращение, както и анализът на съдържанието, който спомогна за открояването и тематичното групиране на водещите тенденции и практики в пресата ни от междувоенния период, са основният авторски принос на дисертацията.

Наред с това, дисертацията засяга рефлексите на българската преса по проблеми и събития, които до този момент не са предмет на задълбочено изследване.

Анализът на съдържанието, на база на който са направени изводите, е допълнен с редица визуализации – графики, таблици и снимки, които подкрепят тезите и изводите там, където е възможно.

Направен е опит не само за концептуализиране на проблемите, но и за обективизиране на оценки и констатации, както и за преактуализиране и преосмисляне на ролята на печата в определени ключови периоди като двата държавни преврата (9 юни 1923 г. и 19 май 1934 г.) и Септемврийското въстание, например.

Сред приносите може да се открие още използваният модерен подход за анализ по тематични гнезда, а не схематично проследяване на процесите в тяхната хронологична последователност. Модерният прочит прозира и в осмислянето на ролята на българския периодичен печат от междувоенния период като проводник на правителствена пропаганда и ПР на властта – изключително актуална тема в контекста на местни и глобални политически кампании, послания за влияния върху общественото мнение и фалшиви новини.

Сред приносите на настоящия дисертационен труд за историята на българската журналистика е и самият опит за панорамно изследване на темата за отношенията между медиите и властта в периода между Първата и Втората световни войни, каквото до този момент не съществува.

Изводите могат да бъдат групирани в няколко тематични гнезда. Неслучайно емпиричното изследване е фокусирано върху анализа на медийните рефлексии по три

тематични линии, които са ключови за междувоенния период – вземането и задържането на властта на всяка цена; радикализирането на българското общество, вследствие от политическото противопоставяне и упражняваното насилие; закони и институции, които оказват влияние върху медийната среда.

На първо място може да се открие **безусловната подкрепа, която пресата гласува на организаторите на държавните преврати** от 9 юни 1923 г. и 34 май 1934 г. и техните нови правителства. В първия случай това води до negliжиране на методите за управление и гласна или негласна подкрепа за реваншизма и насилието, с които новият режим се разправя с политическите си опоненти. Във вторият случай предоверяването на новата власт и сляпата подкрепа за идеологията и действията ѝ водят до унификация в съдържанието на пресата и в оценките за управлението. Разбира се, основания за критика към предходните управления има, нормално е да се търсят решения в други лица, партии и форми на управление, но това не бива да става за сметка на безусловен кредит на доверие към алтернативите. В противен случай журналистиката рискува, както се случва с българската преса непосредствено след превратите, да се превърне в проводник на правителствената пропаганда и дори нещо повече – в инструмент в ръцете на управляващите. Това заслепяване в услуга на властта може да развърже ръцете ѝ за злоупотреби, за безцеремонно разчистване на политически сметки и ликвидиране на опозицията, от която всяко управление има нужда.

От друга страна, под заплаха може да попадне и самата медийна система, защото курсът към авторитарни форми на управление често започва чрез печата или достига до него под формата на ограничения, цензура и наказания. В това отношение, правят впечатление някои **адекватни рефлексии на медиите по отношение на опитите на властта да затегне контрола или да ликвидира плурализма**. Голяма част от пресата ни реагира остро на опитите на различни по състав кабинети да засилят рестрикциите над печата, като предизвикат автоцензура в редакциите или увеличат наказанията за провинения. Българските журналисти показват, че ценят свободата на словото и остро критикуват задържането на военната цензура след Първата световна война, както и рестриktivните постановления на Закона за печата на БЗНС от 1921 г. и проектозакона за печата от 1938 г., а до голяма степен и Закона за защита на държавата от 1924 г.

И все пак, понякога пристрастията към определени държавнически фигури или политически партии рефлектира върху отношението на изданията към действия на

властта в посока ограничаване свободата на словото и те са склонни ако не да защитават подобни решения, поне да не ги критикуват. Затова не липсват негативни примери за това докъде може да доведе безпрекословната подкрепа за властта във всичките ѝ намерения и действия, включително по отношение на контрола върху пресата. Така например, Наредбата за разтуряне на партиите и забраната на печатните им органи от 1934 г. е посрещната с преобладаващо позитивно или неутрално отношение, като разсъжденията в пресата са в посока оправдание на решението на властта. Забраната на партийната преса променя коренно медийната структура и оказва негативно влияние върху плурализма на мненията. Неутрално е отношението и към създаването на Дирекцията за обществена обнова през 1934 г., която има за цел да оказва влияние върху съдържанието в печата. Под натиска на наредби и институции, изданията, които просъществуват след 1934 г., постепенно се унифицират не само по външен вид, но най-вече в подхода за отразяване на решенията на управляващите.

Не са редки случаите, в които редакциите се предоверяват на Дирекцията на печата и тиражират единствено официалната информация, подадена от тази институция под контрола на управляващите. Подобен е случаят с убийството на Александър Стамболийски, когато пресата се превръща в съучастник на властта в прикриването на истината за неговата смърт и като цяло за упражняваното насилие над политическите противници на деветоюнския режим.

Всъщност, радикализирането на европейските общества и обезценяването на човешкия живот са едни от най-тежките последици от Първата световна война, които историците изследователи на епохата изтъкват. Тези тенденции не подминават и България, като пряко доказателство за това са насилието около Деветоюнския преврат и в частност убийството на министър-председателя (1919–1923 г.) Александър Стамболийски, размириците около Септемврийското въстание, атентатът в църквата „Св. Неделя“ и последвалия терор на враждуващите лагери, който взема стотици жертви не само от двете страни на барикадата, но и невинни журналисти, писатели, общественици. Темата за **медийното отношение към политическото насилие** позволи в дисертацията не просто да се открият редица добри и лоши примери за позиции в пресата, а и да се подкрепят с емпирични доказателства от дистанцията на времето предположения до какво биха довели определени модели на журналистическо поведение.

Така например, гласуваното безусловно доверие към организаторите на преврата от 1923 г. създава опасна предпоставка не само за отношенията между медиите и властта в България (превръщането на печата в инструмент в ръцете на властта), но и спомага за създаването и поддържането на обществена търпимост към развитието на негативни политически и обществени процеси. Изследването на съдържанието на периодичните издания в периода след Деветоюнския преврат показва сериозно отклонение от историческата истина по отношение методите за утвърждаване на новата власт. Ключовата тема за насилието, което бележи 20-те години на XX век у нас, почти отсъства от страниците на печата през юни 1923 г. Отношението към жертвите на политическото противопоставяне е пренебрежително, насилието се negliжира, а отделните сведения за сблъсъци потъват в общия хор за установен ред и спокойствие навсякъде в страната – в тона на безусловната подкрепа, която голяма част от периодичния печат демонстрира към новите управляващи. Съпротивата срещу преврата е омаловажена по страниците на пресата, а с това и разправата с поддръжниците на земеделския режим остава второстепенна тема. Това с пълна сила важи и за убийството на Александър Стамболийски. Нито един от вестниците не разкрива истината за начина, по който е убит доскорошният министър-председател, нито призовава това да стане достояние на обществото. Напротив, пресата се задоволява единствено с това да публикува официалната версия на управляващите за случайна смърт вследствие на престрелка при опита той да бъде заловен и изправен пред съда. Споделяйки единствено кратката версия на властта, пресата се превръща в съучастник в прикриването на политическото насилие. Нещо повече, новината за смъртта на Стамболийски е използвана като информационен повод за коментари и субективни оценки преди всичко за неговата личност. Премълчаването на истината за убийствата, заемането на страна в политическото противопоставяне и раздаването на присъди за сметка на трезвата преценка на ситуацията превръщат българската преса от периода в съучастник в ексалиращото политическото противопоставяне, което взема стотици жертви в периода 1923–1925 г. Анализът на българския периодичен печат в първите седмици след Деветоюнския държавен преврат оставя за пример как не трябва да действа една общественотоотговорна журналистика, ако иска да се предпази от съучастничество в политическото противопоставяне и да запази отговорността си преди всичко към гражданите. В противен случай, независимо от

мястото и епохата, управляващите биха получили широко поле за злоупотреби с различните средства на властта.

Много показателен е и периодът около Септемврийското въстание от 1923 г. Тук, ярко се открояват няколко тематични линии, до голяма степен следващи хода на събитията, които могат да бъдат разделени условно на три етапа – около първите информации за подготвяния метеж и арестите на редица членове и симпатизанти на БКП; ходът на въоръжените сблъсъци; последствията от тях.

От една страна са политическите послания, които доминират в първия и втория период – преобладаващо в подкрепа на властта и правото на държавата да защити обществения ред и с критика към организаторите на въоръжения бунт. Важно е да се направи разграничението, с което се съобразяват голяма част от вестниците – критиката и призивите за сурови наказания са насочени предимно към комунистическите лидери и организаторите на въстанието, докато тонът е значително по-смекчен по отношение на симпатизантите на БКП, дори към тези, които се включват във въоръжените сблъсъци.

Една част от посланията, лексиката и тезите в коментарите на преобладаващата част от пресата наистина звучат твърде сходно. Въпросът по-скоро обаче е доколко печатът има основание за критика към организаторите на въстанието, докде ще стигне в подкрепата си за възстановяване на реда от институциите и дали ще изпълни задачата си да бъде стожер на разума, или ще се поддаде на страстите, с което ще допринесе за неблагоприятния развой на събитията. Все пак, пресата не може и не трябва да взема решенията вместо институциите, но безусловно трябва да бъде техен коректив и морален барометър. Няколко са ключовите политически послания и тематични линии, които се открояват в пресата от периода на Септемврийското въстание. Едната е по отношение оценката на комунистическата акция и в частност организаторите на бунта, които масово са критикувани. Техните „безумни“ действия и „лудории“ са причина за властта да вземе мерки – преобладаващата част от пресата подкрепя реакцията на властта да гарантира сигурността на държавата и да възстанови реда. Правителството очевидно разчита на доверието на по-голяма част от редакциите, които отново изтъкват предимствата на режима след 9 юни – властта е силна и се ползва с подкрепата на населението.

По-разноцветна е картината в печата, когато настъпва време за оценка на действията на властта за потушаване на въстанието и разправата с противниците –

разделението е по-отчетливо, само най-приближените до властта издания безусловно застават зад действията на кабинета, докато голяма част от информационната и партийна преса заема принципна позиция на критика и към подбудителите на бунта, и към ответната реакция на режима, който използва случая да се разправи жестоко с политическите си опоненти. Така ясно се очертава разделителната линия в пресата по отношение на насилието и хуманността, които отекват силно по страниците на печата през втория и най-вече третия условен период на събитията от септември и октомври 1923 г. Детайлният и безпристрастен поглед показва, че има и други издания, дори сред тези, симпатизиращи на правителството, които не спестяват истината за мащаба на трагедията и критиката си към прекомерното насилие, използвано при възстановяването на реда. По повод обвиненията, че пресата подклажда насилието, е важно да поставим използваната по-силна лексика в определен контекст. Пресата масово употребява думи като „ликвидира“, „смаже“ и др., но предимно, за да опише реакцията и действията на властта, а не да призовава и нагнетява излишно напрежение. В това отношение периодиката ни по-скоро върви след действията на властта, което до голяма степен сменя отговорността ѝ като първопричина за разразилия се терор и контратерор. Затова въпросът е по-скоро в позицията на вестниците спрямо правомощията на властта, които, както историческите изследвания доказват, излизат извън рамките на закона и необходимото за въдворяването на мира. Гласовете на разума сякаш надделяват над по-острите коментари и призови, или поне по страниците на по-влиятелните издания. Дори във вестници, които се отличават с пламенна подкрепа за деветоюнския режим и осъждат остро действията на комунистическите ръководители и техните последователи, преобладават призови за запазване на спокойствието, за спазване на законите и за спиране на проливането на кръв в братоубийствения сблъсък. Не са едно и две изданията, чийто нравствен барометър сработва в кризисните моменти през септември и октомври 1923 г. и от страниците им отеква силно гласът на разума – чрез призови за успокояване на страстите и спазване на законите. В този хор се включват дори вестниците, които открито симпатизират на режима и отправят критики към комунистическите лидери за организирането на въстанието като „Зора“, „Дневник“, „Радикал“ и редица други.

Тук е изключително важно да направим разграничението, което изисква една отговорна гражданска позиция от медиите – да скърбят за жертвите и от двете страни на въоръжения сблъсък, но да бъдат критични към решенията и действията на хората от

високите етажи – тези, които организират въстанието и тези, които държат властовите лостове за начина на потушаването му.

Един съвременен прочит на събитията от септември 1923 г., разбира се с помощта и на най-новите исторически изследвания, базирани на анализ на наличния документален архив, доказва, че българската преса реагира, осмисля и представя събитията до голяма степен адекватно на историческата истина. Въпреки духа на времето, за което са характерни острите политически противопоставяния, редица издания успяват да надскочат партийните си пристрастия и да защитят гражданския интерес пред този на организаторите на въстанието или на управляващите.

Българският периодичен печат категорично заклеява и извършения атентат в църквата „Св. Неделя“. „Ад“ и „зло“ – това са най-често използваните думи в пресата при отразяването на теористичния акт. Интересно е, че официалното съобщение на министерството на вътрешните работи съдържа подобна лексика и очевидно задава тона на пресата. То е публикувано в пълнота от повечето водещи издания. Няколко дни след атентата, масово в пресата на първа страница е публикуван и манифест на правителството, както и официалната версия на властта за организирането и реализирането на атентата от военния център в комунистическата партия, начело с Коста Янков. Наред с официалните съобщения, посланията и внушенията в пресата след атентата в църквата „Св. Неделя“ напомнят много тези от септемврийските събития на 1923 г. – властта полага много усилия за напредъка на държавата, режимът е силен, защото се ползва с доверието и подкрепата на цялото население. Новото е още по-острия език и значително по-твърдите призови *„да се разчистят веднъж завинаги сметките“*. Няма и помен от призивите за придържане към законите при наказване на провинените, с каквито голяма част от пресата излиза покрай потушаването на Септемврийското въстание. Езикът, стилът и тонът са много по-твърди, категорични, с призови за безпощадна разправа. А пресата ни вече е достатъчно добре запозната на какво са способни отпределени елементи от правителството, силовите институции и приближени до властта организации. В този смисъл подобни призови могат да бъдат разглеждани като принос в създаването на обществено мнение, което да подкрепи разчистването на политически сметки, независимо дали е в рамките на законите или не. Тук определено се забелязва разлика в позициите в печата в сравнение с периодът около Септемврийското въстание.

В един от водещите информационни всекидневници, наред с призивите „да се пипа здраво“ се публикуват и много трезви разсъждения, с призови за омиротворяване и връщане по пътя на създанието. Ще си позволя по-просторен цитат, защото коментарът може да бъде определен за образцов със смирения си език, разсъжденията и изводите, както и с нотката позитивизъм, че не всичко е загубено за българското общество, стига, макар и закъсняло, да се сложи край на конфронтацията: *„Защо на спокойствието и мирния живот почнахме да гледаме като на неща отдавна минали, или пък почти непостижими? Защо заменихме тишината и спокойствието в душите си, с една наклонност към безредие и кръвожадност? [...] И наистина каква промяна е станала в нас? [...] Ние като че ли не сме същите мирни, тихи, отдали се изключително на спокоен и положителен труд българи, които бързо тласкахме хубавата си родина, все напред и напред по пътя на духовния и материален подем. Ние не можем да се познаем, това ли сме същите човеци, които извикахме удивлението на далечни и близки народи и завист у други за нашето тъй бързо и мощно напредване, в стремежа си да стигнем великите нации по пътя на тяхното благосъстояние. Къде е сега този благороден порив у бедни и богати, у големи и малки? Какво занимава ума ни, с що са запълнени делата ни? [...] Не виждате ли, не чувствате ли, че духовното, човешкото, тъкмо това, което ни отличава от животните, се руши, изчезва от нас? Не четете ли, не чувствате ли всеки ден, че син убил баща си, или обратното, че майка удушила дъщеря си, че родни братя се убиват като пилци. Ами пладнешките убийства, ами бандите, конспирациите, обирите, измяната – това са вече най-обикновени явления в нашия живот и като че ли без тях не бихме могли да минем [...] Синовете на един и същ народ, децата на една и съща земя, разделили се на два смъртно враждуващи лагера, готови всеки момент един в своята законна самоотбрана, а другите продали душите, сърцата и съвестите си на чужденци, да забиват отровното и смъртоносно копие, за да се доунищожат. Кой ни вдъхна този чудовищен морал, от где изситскахме това невидено, нечуто право, което ни позволява тъй безчовечно и престъпно да разпиляваме наследството, що ни оставиха тези, които вече си отиват, наследство сбирано и кътано с непосилен труд, сламка по сламка, петак по петак, за да ни оставят в ръцете една благоустроена и цветуща страна? Ами ние какво ще завещаем на тези, които идат след нас? Какъв пример даваме? [...] Нима ще отидем дотам в самозабравянето и заблудата си, че ще оставим и нашите деца да изгорят в пламъците на братоубийството и междуособицата? [...]*

Нека с всички усилия се помъчим да се отвърнем от гибелния път, по който сега вървим и който ни води към пропаст, от която едва ли вече бихме излезли. Късно е, трудно е, но все пак сили можем да намерим в себе си, които ще ни помогнат да спасим малкото здраво останало, за да има после нещо, върху което градуците ще си създадат по-щастливи бъднини“⁶³.

Не е изненада, че в хора на загрижените за ескалацията на напрежението е Антон Страшимиров. Неговата статия „Стига жертви!“ във вестник „Ведрина“ показва мащаба на политическата разправа с насилие, което не подминава и българската интелигенция – в дългия списък на жертвите от средите на българската журналистика и култура, той не ги дели спрямо пристрастията им. В списъка е и Йосиф Хербст – безследно изчезнал, набеден от властта за левичарски възгледи, който обаче е заклеймил атентата в своя вестник „Днес“ като „сатанинско злодеяние“. „Този кървав стълб от бляскави имена ще ужасява поколенията. Ние сме шепа народ. Стига жертви!“ – призовава Страшимиров⁶⁴.

С подобни принципи, граждански и хуманни позиции, постепенно българската преса се включва в хора на недоволните от крайните методи за въдворяване на мира и спокойствието. Не може обаче да не отбележим, че индикациите за ескалацията на насилието от страна на управляващите, са дадени много по-рано – още след идването им на власт с държавния преврат от 9 юни 1923 г., когато в по-голямата си част пресата омаловажава разправата с политическите опоненти и убийствата на земеделските политически лидери, включително на министър-председателя Александър Стамболийски.

През лятото на 1925 г. партийните издания, които безусловно подкрепиха Деветоюнския преврат от 1923 г., вече се обявяват за смяна на кабинета на Цанков. Като основна причина пресата изтъква политиката на терор и насилието в обществото. Тази позиция на редица издания, които гласуват пълно доверие на Деветоюнския преврат идва да покаже няколко симптоматични казуса пред българската журналистика. Докъде трябва да стига подкрепата за една нова власт, която декларира добри намерения за омиротворяване на обществото в едни напрегнати години, придържане към законите и създаване на подходящ климат за стопански напредък. Нима всяка власт не идва с

---

⁶³ Хаджоолу, Я. Болно време! *Мир*, № 7454, 28 април 1925, с. 1.

⁶⁴ Страшимиров, Антон. Стига жертви! *Ведрина*, № 25, 6 април 1927.

подобни намерения? Впусната в утвърждаването на Деветоюнския режим, родната преса до голяма степен negliжира първите симптоми на радикализма му с жестокостта на потушаването на земеделската съпротива в подкрепа на законния кабинет на Стамболийски и разправата с политическите опоненти, включително садистичното убийство на министър-председателя. И все пак, преобладаващата част от пресата реагира адекватно по време на септемврийските бунтове – предупреждава до какво могат да доведат въоръжени сблъсъци, осъжда както организаторите на въстанието, така и радикалната реакция на силите на властта, които преди това е призовала да се придържат към законите при наказанията на симпатизантите на БКП и другите групи, които участват в размириците.

Оттеглянето на подкрепата към кабинета на Цанков и призивите за смяната му също дават принос за последвалото омиротворяване на обществения живот и доказават, че българската журналистика от 20-те години на XX век също има своите достойни примери за адекватен рефлекс срещу действията на властта и заемането на адекватна гражданска позиция. Историческият урок за съвременната българска журналистика може да се потърси преди всичко в закъснялата реакция и последствията от това, без разбира се да приписваме на пресата вината на първоизточник на разразилите се политически противоборства и въоръжени сблъсъци от периода.

Извеждането на редица добри и лоши примери от историята – за отговорна гражданска позиция или липса на такава, за реакция в кризисни ситуации (в положителен и негативен аспект), за поставянето в услуга на политическата власт или за опазването на обществото от нейните злоупотреби – са актуални и днес, и биха могли да служат като професионален коректив или нравствен компас на настоящи и бъдещи колеги журналисти.

В анализа за качеството на българската журналистика – в критиката си за нейните падения и в изтъкването на достойнствата ѝ, изследователите трябва да се придържат преди всичко към историческата достоверност и да бъдат обективни в оценката за това как тя е отразена по страниците на печата. От тези свои убеждения се ръководих при изготвянето на настоящия дисертационен труд и се надявам той да отразява обективно и достоверно разгледаните аспекти от обширната картина на отношенията между медиите и властта в България в периода между двете световни войни, и да послужи като отправна точка за дебат между изследователите и последващи по-задълбочени анализи по темата.

Публикации по темата на дисертацията

- ГЕНОВ, Стоян. Законът за печата от 1921 г. и медийната среда. В: Годишник на СУ „Св. Климент Охридски”, ФЖМК. № 23, 2016, 357-382.
- ГЕНОВ, Стоян. Журналистическо късогледство в историческата перспектива на Деветоюнския преврат (1923 г.). В: Сборник доклади от международната конференция Media and Communication: Transformation and Development in the Digital Age. **Под печат*
- ГЕНОВ, Стоян. „Все някак той трябваше да загине“. Периодичният печат за убийството на Александър Стамболийски – между историческата истина и реваншизма. В: Newmedia21.eu. Медиите на 21 век. **Под печат*

Участия в научни форуми и конференции

- Участие с доклад в международна конференция Media and Communication: Transformation and Development in the Digital Age, 2023.
- Участия с доклади в Ден на докторанта, ФЖМК – 29 май 2015 г., 27 ноември 2015 г., 13 май 2016 г. и 24 ноември 2016 г.
- Участие в кръгла маса „За някои проблеми на българските медии в историческа перспектива”, ФЖМК, 4 ноември 2015 г.